

Wacław Walecki

Jagiellonian University in Kraków

wacław.walecki@uj.edu.pl

ORCID: 0000-0002-1395-7093

POZNAŃSKIE STUDIA SLAWISTYCZNE

NR 30 (2026)

DOI: 10.14746/pss.2026.30.6

Data przesłania tekstu do redakcji: 9.05.2026

Data przyjęcia tekstu do publikacji: 13.05.2026

Stanisław Siess-Krzyszkowski

Jagiellonian University in Kraków

stanislawsiess@gmail.com

ORCID: 0000-0002-4309-4268

Wieści z gniazda Narodowej Bibliografii Polskiej i dwie postacie „Estreichera”

ABSTRACT: Walecki Wacław, Siess-Krzyszkowski Stanisław, *News from the birth-place of the National Polish Bibliography and two faces of the “Estreicher”*, *Poznańskie Studia Slawistyczne* 30. Poznań 2026. Wydawnictwo “Poznańskie Studia Polonistyczne,” Adam Mickiewicz University, Poznań, pp. 145–160. ISSN 2084-3011.

The direct stimulus for us to write this paper came from the conference initiated by the Consortium of European Research Libraries (CERL) with organizational support from Wrocław-based Ossolineum and titled *The Vitality and Dynamics of Retrospective “National” Bibliographies for European Print Cultures to the Middle of the Nineteenth Century*. The participants in this symposium (mainly from European Union member states) presented advances in their work on compiling more or less complex bibliographies of their national literatures. This bibliographical meeting also produced a tangible outcome: the book *Never Finish(ed): The Vitality and Dynamics of Retrospective ‘National’ Bibliographies for European Print Cultures to the Middle of the Nineteenth Century* (CERL Papers xv), edited by Olga Tkachuk, Marian Lefferts & Claudia Fabian, Wiesbaden 2024, published with the financial support from the Lanckoronski Foundation.

The session motto, as indicated in the conference title, was “retrospective bibliographies”. Therefore, one of the main themes of our lecture given at the conference, on the subject of the Estreicher’s Bibliography (*On the Estreicher’s Bibliography as a Research Tool and as a Historic Object*), was inevitably the topic, so obvious for us, immersed in Polish literary culture, of a double retrospective approach which we explained in the context of our duty as researchers to look upon the work of Estreichers not only as a source, a bibliographic list, but also as

This is an open access article licensed under the Creative Commons CC BY 4.0 License (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>). © Copyright by the Author(s).

a unique cultural asset. In this article, we discuss this topic from yet another perspective. It addresses the research method adopted by Estreicher, main attributes of the material subject to scientific analysis, carried out in the spirit and using the methodology characteristic of the time of compilation of the Bibliography (this, among others, constitutes the double retrospective approach described!).

This aspect is also related to the work method and technique we use in the final volumes of the Old Polish bibliography. Additionally, it is directly related to the idea of the Electronic Database of the Estreicher's Bibliography which came from our Team. The rules defining its structure, including all parameters of an Estreicherian description, are discussed in this article. We also show, and encourage researchers to consider, how the Bibliography transcends the limits of ordinary bibliographic compilations, i.e. how this work may be used not only as bibliographic information but also as a research tool. Finally: what are the development directions of research on the complete Estreicher's Bibliography to be undertaken in the urgently needed times of rational management of basic research, especially that focused on a national heritage. Our research tool, the Electronic Database of the Estreicher's Bibliography, has become one of fundamental instruments here, for Polish humanities.

In our last, tenth footnote, we indicate material omissions and mistakes relating to the Estreicher's Bibliography and found in the catalogue of the exhibition accompanying the CERL Session.

KEYWORDS: Polish Bibliography; Karol Estreicher sen.; Electronic Database of the Estreicher's Bibliography

W roku 2025 ukazała się w języku angielskim książka referująca stan badań nad elektronicznymi narodowymi bibliografiami retrospektywnymi, będącymi (jak się okazało) w wielu krajach przeważnie *in statu nascendi*. Wyjątek stanowiła tu polska Bibliografia Estreichera (BE) (Walecki, Siess-Krzyszkowski, 2024) i jej prezentacja.

W trakcie konferencji poprzedzającej tę publikację mieliśmy okazję w bardzo dużym skrócie przedstawić naszą elektroniczną bazę BE. Dodatkowo prezentacja ta stała się dla nas inspiracją do znacznie szerszego i bardziej całościowego omówienia problemu Narodowej Bibliografii Polskiej dla grona profesjonalnych bibliografów polskich i szerzej, dla audytorium najbliższego kulturowo i językowo – badaczy słowiańskich.

Tym bardziej, że projekty przedstawiane w trakcie wspomnianego sympozjum w znakomitej większości ograniczały się (odmiennie niż w Bibliografii Estreichera) do prezentowania, jak wspomniano, początkowego stadium przygotowywania jedynie wykazu druków, bez podejmowania badań bibliologicznych oraz kontekstu kulturowego, odnoszącego się do bibliografii jako dzieła naukowego. W konsekwencji zaniżeniu uległ poziom dyskusji naukowej. Najbardziej odczuwanym mankamentem był jednak brak świadomości koniecznego podejścia do materiału bibliograficznego z uwzględnieniem znajomości specyfiki „retrospektywności” w ramach każdej kultury narodowej. Bibliografia retrospektywna w zakresie opisu bibliograficznego sięga bowiem nie tylko w przeszłość w wymiarze chronologicznym, odnosząc się do daty wskazywanej publikacji, lecz również wstecz do realiów kulturowych, dziejowych, językowych. Brak takiej historycznej postawy badawczej w świadomości dzisiejszych twórców oraz użytkowników bibliografii retrospektywnej często prowadzi do mylenia dzieła bibliograficznego z dziełem noszącym charakter katalogu bibliotecznego. Mamy tu bowiem często do czynienia z oczywistą podwójną retrospektywnością. Dlatego zgłoszona w pewnym momencie w trakcie wspomnianej konferencji pod adresem BE uwaga: „Ja tu nie widzę dzieł kultury niderlandzkiej” mogła być wprost, od ręki, skwitowana podaniem staropolskich terminów historycznych, pod jakimi one występują w naszej bibliografii – na przykład dawnego, czasem spolonizowanego brzmienia nazwiska, dawnej nazwy geograficznej, realiów dziejowych itp., które w tym wypadku odkrywają nawet kilkaset rekordów „niderlandzkich”.

To jest właśnie podstawowa istota „retrospektywności” bibliografii, nie tylko prosta chronologia. Jasno zatem widać, że dla bibliografa w każdej dziedzinie ważna jest podstawowa wiedza historyczna o charakterze ogólnym.

Kolejny problem związany z „retrospektywnością” w specyficznym odniesieniu do Bibliografii Estreichera to istotnie „podwójny” charakter tej retrospektywności. Najstarsze bowiem tomy serii staropolskiej rejestrują stan wiedzy bibliograficznej sprzed stu kilkudziesięciu lat, przez co stają się one automatycznie również źródłem historycznym, prezentującym stan badań z czasów minionych. W ten sposób woluminy te w swojej treści nabierają niejako charakteru zabytku, wymagającego uszanowania właśnie jako źródło. To z kolei oblige nas do bardzo starannego traktowania tego materiału i nie pozwala na żadne próby jego uproszczania, usprawniania – na przykład dla celów obróbki informatycznej lub pochoptnej interpretacji. Nieraz spotykamy się z tzw. pozornymi błędami „Estreichera”, które po czasie, w obliczu nowych ustaleń przestają być „błędami”. Ale wróćmy do samej materii Bibliografii Estreicherowej.

* * *

Z chwilą rozpoczęcia prac naszego Zespołu BE (październik 2003 roku) postanowiliśmy się zająć, spośród bogatego zestawu wielu estreicherowskich książkowych opracowań bibliograficznych (Korpała, 1986; Bienkowska, Chamerska, 1990; Siess-Krzyszkowski, 2014a; Walecki, Nastulczyk, Siess-Krzyszkowski, 2022), przede wszystkim dokończeniem tomów poświęconych piśmiennictwu staropolskiemu od początku drukarstwa na ziemiach polskich do końca wieku XVIII (w układzie alfabetycznym, od hasła Załuskowska) (Otczykowa, Siess-Krzyszkowski, 2007; Siess-Krzyszkowski, 2013; Siess-Krzyszkowski, 2014b; Siess-Krzyszkowski, 2020; Siess-Krzyszkowski, Baran, 2022). Równolegle podjęliśmy także (ze świadomością, że finał tej pracy nie będzie już należał do nas) kontynuację nowego wydania bibliografii XIX wieku, zainicjowanego w roku 1954 przez Karola Estreichera Juniora (Siess-Krzyszkowski, 2012; Nastulczyk, 2015; Nastulczyk, 2016; Nastulczyk, 2020; Nastulczyk, 2021; Nastulczyk, Kowalewska, 2022). Opracowywany materiał poszerzaliśmy kwerendami w bibliotekach zagranicznych,

głównie na Wschodzie (przede wszystkim Ukraina i Białoruś, także Rosja i Litwa). Niejako na marginesie stymulowaliśmy naszych zagranicznych przyjaciół-bibliografów do publikowania katalogów zbiorów poloników z tamtejszych zasobów (Siess-Krzyszkowski, Welikodnaja, 2005; Walecki, Podrezova, Polevščikova, 2012; Ciborowska-Rymarowicz, Walecki, Siess-Krzyszkowski, 2023; Siess-Krzyszkowski, Gusiewa, Welikodnaja, Havu 2010). Z kolei organizowane u nas szkolenia dla bibliotekarzy zagranicznych przynosiły jako plon naukowy zbiory opracowań naukowych, będące dalszą rozbudową prac bibliograficznych, które z czasem stworzyły serię *Libri...* (Siess-Krzyszkowski, Walecki, 2010; Siess-Krzyszkowski, Walecki, 2013; Walecki, Żurawlowa, 2016).

W tym miejscu trzeba wyjaśnić, jaki zakres materiału uwzględniany jest w Bibliografii Estreichera. Otóż kwalifikowanie merytoryczne dzieł prowadzone jest wedle tak zwanej definicji estreicherowskiego *polonicum*. Najogólniej sprowadza się ono do uwzględniania dzieł polskich autorów lub dzieł Polski dotyczących, lub licznych druków powstałych na historycznych terenach Rzeczypospolitej oraz poza nią, z uwzględnieniem wymienionych wyżej kryteriów, bez względu na język tekstu. Obejmuje się w ten sposób całą interesującą nas produkcję drukarską (w odniesieniu do staropolszczyzny), zawartą w przedziale od końca xv do końca xviii stulecia, czyli do roku 1799 (nb. trzeba pamiętać, że rok 1800 Estreicher zaliczył już do wieku xix).

Po uruchomieniu prac badawczych i edytorskich nad oboma tymi ciągami alfabetycznymi (staropolskim i dziewiętnastowiecznym), zrodziła się idea stworzenia scalonych wersji cyfrowych (tzw. digitalizacji) całej serii staropolskiej (jej tomów dawnych i powstających nowych) oraz na bieżąco w miarę publikacji także kolejnych tomów xix wieku.

Z kolei następny i zarazem równoległy etap naszych prac to przetworzenie wersji cyfrowych do postaci Profesjonalnej Elektronicznej Bazy Bibliografii Estreichera (PEBBE, zob. www.estreicher.uj.edu.pl), z zachowaniem i przestrzeganiem zasady podejścia do materiału **jako do źródła historycznego** (por. wyżej uwagi o obowiązku zachowywania w każdym zakresie zasady „retospektywności” bibliografii), a więc bez modernizacji słownych i graficznych, bez uproszczeń i wszelkich ułatwień podporządkowanych czyhającym „potrzebom” informatycznym (Walecki, Krzyszkowski, 2024) (ale więcej o tym jeszcze

poniżej). Zadbaliśmy także o to, by system EBBE w kontekście skomplikowanego układu serii książkowych, wynikającego z powstawania dzieła na przestrzeni wielu dziesięcioleci graficznie był możliwie prosty w obsłudze, bez zbędnych ingerencji edytorskich, dający użytkownikowi stały czytelny zestaw informacji, w którym poszukujący badacz może czuć się bezpiecznie, jako panujący nad dostępną mu materią bibliograficzną (na przykład poprzez maksymalnie uproszczoną siatkę układu stale ogarniającą jej całość). Tak zbudowana EBBE ukazała nam wiele swoich zalet. Oto nieco przykładów z dziesiątków nieprzewidywalnych potrzeb i możliwości:

- stały nieograniczony dostęp do BE, zachęcający do cytowania materiału jako źródła dla opracowywanego zagadnienia badawczego, brak bowiem wskazywania tego źródła utarł się niestety jako praktykowany uzus, co formalnie stanowi błąd w procesie tworzenia tekstów naukowych (Woźniak-Kasperek, Jachimczyk, 2022);
- możliwość sprawnego przeszukiwania całości Bibliografii pod każdym żądanym aspektem, dodatkowo z możliwością penetrowania komentarzy estreicherowskich, które są nieocenionym i zarazem niewykorzystywanym dostatecznie źródłem wiedzy z zakresu piśmiennictwa polskiego;
- możliwość badania strat kultury polskiej, zasobów nieistniejących bibliotek, ich rekonstrukcji, np. Biblioteki Ordynacji Krasieńskich, którą spalono wraz z jej katalogami;
- możliwość (pomoc w) identyfikacji niekompletnych egzemplarzy starodruków i rekonstrukcji na potrzeby opisu nabytków bibliotecznych, np. Estreicherowie mieli zwyczaj cytowania incipitów panegiryków; pozwala to na łatwą identyfikację druków pozbawionych karty tytułowej (szczególnie przydatne przy opracowaniu utworów dedykowanych władcom, w których liczba tekstów, naturą rzeczy, to kilkadziesiąt druków różnych autorów).

Oto pogładowe przykłady ustalenia autorstwa dzięki EBBE:

- W zbiorach Krasieczyńskiej Biblioteki Sapiehów (obecnie Zamek Królewski na Wawelu) znajduje się panegiryk dla Augusta II Mocnego, bez karty tytułowej, zaczynający się od słów: *Herculeum ad fastigia Regninos tribivium...*

Dzięki skrupulatności Karola Estreichera, który odnotował ten incipit, i materiałowi EBBE bez trudu można ustalić, że autorem panegyryku jest Andrzej Rudolf Margowski, a tytuł tegoż utworu wydanego w 1697 roku brzmi: *Alcides Saxonicus. In Polonia coronatus Serenissimus ac Potentissimus Princeps Augustus II [...]*.

Karta z panegyryku zaczynającego się od słów:
Herculeum ad fastigia Regni nostri bivium...

Ustalenie tytułu dzieła anonimowego dzięki EBBE:

- W *Katalogu poloników w Bibliotece Casanatense* (Warszawa 2016) pod nr. 619 znajdujemy „Modlitewnik w języku polskim” bez karty tytułowej, liczący 637 stron (z adnotacją: E. nie notuje). Opierając się na tych danych, znajdujemy dzięki EBBE tytuł i wydawcę tego modlitewnika: *Wieniec liliowy z żywota i męki Jezusa Chrystusa uwity, Przewiany Bractwami Rożańca y Szkaplerza Panny Przenajświętszy; Każdemu chrześcianinowi do używania na cały rok służący*. W Krakowie 1724. w Drukarni Akademickiej.

- W zbiorach Krasicyńskiej Biblioteki Sapiehów (obecnie Zamek Królewski na Wawelu) znajduje się zbiór kazań bez karty tytułowej (zaczynający się od *Kazania Na Nowy Rok*), liczący 470 stron. Wykorzystując jedynie te informacje, odnajdujemy dzięki EBBE autora, tytuł i wydawcę dzieła: Muchowski Maciej, *Zniwo złote z wybranego cnot świętych ziarná, albo kazania na uroczystości Świętych Boskich [...]*, W drukarni J. K. M. Sandomirskiej Societatis Jesu (1730).

Początek Kazań Na Nowy Rok
z publikacji Macieja Muchowskiego

Dalsze zalety EBBE:

- Możliwość tworzenia własnych projektów badawczych przy wykorzystaniu zbiorczych danych z całego materiału Estreichera.

Oto realizacja prostej koncepcji zbadania ruchu wydawniczego na terenie Rzeczypospolitej, na przykład w roku 1612, pozwoliła na proste wydobycie kilkuset pozycji bibliograficznych i ich „obróbkę” interpretacyjną pod względem języka publikacji, ich objętości, tematyki itp. Dalej, zbadania na potrzeby tego projektu naukowego, aktywności ruchu wydawniczego według rozkładu geograficznego i ilościowego. Jedną ze spektakularnych ważnych obserwacji była ta, że po odjęciu dni świątecznych i tak zwanych półświąt, okazało się, że każdego dnia „roboczego”

w 1612 roku, na terenie Rzeczypospolitej, wydano mniejszą lub większą publikację. Takich koncepcji badawczych, które wykorzystują materiał całego „Estreichera”, rodzi się wiele (Walecki, 2018).

- Z zakresu bibliograficznego materiału dziewiętnastowiecznego nasuwa się na przykład możliwość docierania do określonych uporządkowanych tekstów źródłowych i ich grupowania w celu dalszych studiów naukowych.

Oto bibliograficznie opisany (objętość całego tomu!) bogaty zbiór zarządzeń austriackiego dworu cesarskiego (tzw. *Kreisschreiben*) może służyć wszelkim badaniom historycznym, dopiero bowiem kompletny zasób „Kreisschreibenów” (jak je pieszczotliwie spolszczyliśmy) pokazuje niezliczone kierunki naukowej eksploracji.

- Możliwość zapisu wybranych danych oraz dalszej pracy nad nimi w zachowanym pliku jest niezwykle praktyczną funkcją, którą posiada nasz System EBBE.
- Możliwość z kolei drukowania na potrzeby naukowe wybranych rekordów lub ich grup pozwala na swobodne cytowanie źródła, z którego zaczerpnięto materiał wyjściowy.

To tylko niektóre nasuwające się możliwości zastosowania naszej EBBE jako narzędzia badawczego. Już teraz widzimy, że te i inne jej zalety są na bieżąco wykorzystywane przez liczne grono osób logujących się na naszym serwerze.

*

O czym zatem trzeba pamiętać przy korzystaniu z BP Estreicherów w postaci książkowej i elektronicznej?

- BPE jest dziełem unikatowym w skali europejskiej jako obraz bibliograficzny drukowanego piśmiennictwa polskiego na przestrzeni od czasów najdawniejszych do końca XIX w.
- W związku z tym, jak wspomniano, nie wolno go traktować inaczej niż jako źródło historyczne w rozumieniu przedstawianego w nim aktualnego w danym ówczesnym momencie stanu wiedzy-badań.
- Należy pamiętać o przestrzeganiu przyjętej definicji *polonicum* oraz przyjętego szerokiego określenia „piśmiennictwa”, obejmującego na przykład różne dziedziny wiedzy, nauki.

- Należy pamiętać o operowaniu oryginalnymi i historycznymi określeniami np. nazw geograficznych, osobowych itp. Inaczej mówiąc, korzystający z „Estreichera” (w wersji książkowej lub będącej narzędziem badawczym wersji bazy elektronicznej), jak wyżej uzasadniono, musi posługiwać się odpowiednią wiedzą historyczną, na przykład z zakresu pojęć, nazw itp.
- Wspomniane okoliczności w sposób oczywisty decydują o tym, że „Estreicher” w pełnym zakresie służyć może tylko osobie dobrze orientującej się w zakresie historii kultury polskiej i władającej w stopniu podstawowym językiem polskim. Korzystanie z tej bibliografii bez przynajmniej biernej znajomości języka polskiego nigdy nie przyniesie wyników pełnych i pewnych, co bezpośrednio przetestowaliśmy w opisanym wyżej zapytaniu, dotyczącym materiału wiążącego się z kulturą niderlandzką, gdzie odpowiedź pokazywała, jak szukać:

Miejsce wydania:

Tigurum i. e. Zurich (18 traień),
Zurich (6 traień),
Franecker (36 traień),
London (187 traień),
Londinium (42 traiefenia),
Londyn (7 traień).

Narodowość autora:

Szkot, Aidius Jędrzej i. e. Aidy Andrew (6 druków),
Loeaechius Andreas i. e. Loech Andrew (56 druków),
Smollett Tobias (1 druk);
w Uzupełnieniach: Aidius Andreas (2 druki),
Loeaechius Andreas (1 druk).

Taka konstatacja, także od strony jej materiału, leży między innymi u podstaw tego, że BE nie jest dziełem mogącym służyć wyczerpująco w innej wersji niż język oryginału. Nazwiska wybitnych współczesnych historyków europejskich pokazują, że rzetelne prace dotyczące historii dawnej kultury polskiej wykorzystujące BE mogą być tworzone wyłącznie na podstawie znajomości źródeł albo przynajmniej minimalnej znajomości pol-

szczególnie i polskich dziejów, kultury w odniesieniu do treści dzieła źródłowego oraz konsekwentnie w odniesieniu do obsługi i korzystania z EBBE.

*

Wieloletnia praca nad rozbudową, ukończeniem i cyfryzacją BE pokazuje, że daleko jeszcze do zakończenia prac, szczególnie nad nowymi koncepcjami wykorzystania lub uzupełnienia materiału w niej zawartego. **Stale trzeba rozbudowywać tzw. alternacje**, czyli uczyć system rozpoznawania i uwzględniania w procesie wyszukiwania wariantów nazwisk, nazw geograficznych itp. (na przykład, jak to jest już realizowane, by polecenie „szukaj Kraków” uwzględniało w odpowiedzi podanie nazw Cracovia, Krakau, Cracoviae, Krakko itd.).

Dosłownie o krok od uzupełnienia, udoskonalenia i zamknięcia są prace nad wdrożeniem do współpracy z EBBE pozyskanego z Instytutu Badań Literackich Polskiej Akademii Nauk **Katalogu Rzeczowego do staropolskiej serii BE**. Pozwala on na wydobywanie z całego zasobu piśmiennictwa staropolskiego tekstów poświęconych określonej zagadnieniu historycznemu lub innemu, wybranej dziedzinie wiedzy (podaj dzieła z zakresu matematyki) itp.

Obok tego najpilniejsze wydają się dwa kierunki dalszych prac: **przygotowanie skorowidza nazwisk** do wszystkich tomów, obejmującego opisy bibliograficzne i komentarze Bibliografa oraz opracowanie (niejednokrotnie rozwiązane) zagadnienia **bibliotek wskazywanych przy opisach bibliograficznych**, strat i wędrowek zbiorów itp.

*

Rozpoczęte przygotowania do podjęcia tych tematów badawczych zostały przerwane, mimo solennych zapewnień, błędnie i boleśnie, w 2022 roku niezrozumiałymi zmianami organizacyjnymi w ramach struktury Wydziału Polonistyki UJ (nawet w sytuacji, gdy złożony do NPRH projekt wygrał konkurs, co zapewniało jego finansowanie). Nikt na takiej decyzji nie zyskał, straciła zaś, jak opisano już szczegółowo w odpowiednich wspomnieniach, cała humanistyka polska.

Żywimy jednak nadzieję, że zaszczerpioną wiedzę i zapal wśród młodszych byłych pracowników Centrum Badawczego Bibliografii Polskiej Estreicherów uda się kiedyś wykorzystać i rozwinąć (na przykład korzystając z doświadczeń i wiedzy mgr Aliny Baran – głównie w dziale epoki

Zespół CBBPE w 2022 roku

Gabinet K. Estreichera

Archiwum fiszek CBBPE
Fot. M. Mazurkiewicz-Stefańczyk

staropolskiej i źródeł Estreicherowskich, dr. Tomasza Nastulczyka – głównie piśmiennictwo dziewiętnastowieczne i kontakty z bibliotekami na Wschodzie, mgr. inż. Piotra Trzaski – głównie w zakresie modułu Katalogu Rzeczowego).

Ostateczne zamknięcie serii staropolskiej BP i powstanie PEBBE traktujemy jako pamiątkę dwóch jubileuszów zawodowych (50-lecia doktoratu prof. Wacława Waleckiego i 40-lecia pracy naukowej mgr. Stanisława Siess-Krzyszczowskiego).

* * *

Na koniec wrócić trzeba raz jeszcze do wspomnianej wyżej konferencji i jej książki *Never Finish(ed)*. Nie jest jednakże naszym zamiarem ocena poprawności myśli bibliologicznej i wartości naukowej koncepcji przedstawionych w poszczególnych referatach tej publikacji. Traktujemy je bowiem, o czym wspomniano wyżej, jako prezentację cyfrowych bibliograficznych badań narodowych *in statu nascendi*. Wskazać jednak należy dla porządku (w odniesieniu do Bibliografii Estreichera) na dołączony na końcu tomu przedruk katalogu do wystawy, która towarzyszyła konferencji naukowej *Retrospective Bibliographies and European Print Cultures to 1830: Challenges and Perspectives in the Digital Age*. (Wrocław 29–30 June 2021), będącej praprzyczyną książki *Never Finish(ed)*.

Zarówno bowiem broszura katalogu, jak i jej kopia zamieszczona w księdze opatrzone zostały w miarę obszernym opisem i poglądowym materiałem oraz ilustracjami. Wersja w tomie pokonferencyjnym zatytułowana została jako: *Special Addition: „The Beginnings of Polish Bibliography. Exhibition Guide, 29–30 June 2023 Wrocław: Reprint”*. Wykorzystano w ten sposób znakomitą okazję do promocji całej polskiej bibliografii narodowej od czasów najdawniejszych, która bardzo potrzebuje takich działań szczególnie w świecie europejskiej kultury piśmienniczej. Jako „Estreicherowcy” jesteśmy za to bardzo wdzięczni Pomysłodawcom, Organizatorom i Realizatorom Konferencji¹.

1 Nb. w relacji do bibliografii zagranicznych można było w Katalogu pochwalić się, że nasza bibliografia narodowa obejmuje całą produkcję drukarską: także druki ulotne i broszury. To zdecydowanie nowatorska i naukowo jakże ważna decyzja jej Twórców, a naszych Mistrzów. Katalog powinien też informować, że kolejne

Literatura

- Bieńkowska, B., Chamera, H. (1990). *Books in Poland: Past and Present*. Wiesbaden: Verlag Publishers Harrassowitz.
- Ciborowska-Rymarowicz, I., Walecki, W., Siess-Krzyszkowski S. (red.). (2023). *Полоніка XVI–XVIII ст. у фонді Центральної наукової бібліотеки Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Каталог / Polonika XVI–XVIII w. w zbiorach Centralnej Biblioteki Naukowej Charkowskiego Uniwersytetu Narodowego im. W. N. Karazina. Katalog*. Charków–Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Korpała, J. (1986). *Krótką historia bibliografii polskiej*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Nastulczyk, T. (red.). (2015). *Bibliografia Polska XIX stulecia*. T. XIX: Kösl–Kowalskyj. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Nastulczyk, T. (red.). (2016). *Bibliografia Polska XIX stulecia*. T. XX: Kowanówko–Kraju. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Nastulczyk, T. (red.). (2020). *Bibliografia Polska XIX stulecia*. T. XXI: Krak–Kraszewski Jan Aleksander. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Nastulczyk, T. (red.). (2021). *Bibliografia Polska XIX stulecia*. T. XXII: Kraszewski Józef Ignacy. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Nastulczyk, T., Kowalewska M. (red.). (2022). *Bibliografia Polska XIX stulecia*. T. XXIII. *Kreisschreiben*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Otczykowska Z., Siess-Krzyszkowski, S. (red.). (2007). *Bibliografia Polska Karola i Stanisława Estreicherów*. T. XXXV. *Zb-Zil*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Siess-Krzyszkowski, S. (red.). (2012). *Bibliografia Polska XIX stulecia*. T. XVIII: Kor–Koskowsk. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Siess-Krzyszkowski, S. (red.). (2013). *Bibliografia Polska Karola i Stanisława Estreicherów*. T. XXXVI/1. *Zim-Zyz*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.

tomy serii „staropolskiej” ukazywały się aż po lata dwudzieste XXI wieku (Karol Estreicher Junior i Jego Zakład Bibliografii UJ oraz Centrum Badawcze Bibliografii Polskiej UJ pod kierunkiem Wacława Waleckiego), a tragiczna śmierć Stanisława Estreichera, o której i o czym wspomina się także w naszym referacie na tej właśnie konferencji (!), przypadła nie na rok 1951, lecz na czas II wojny światowej.

W bibliografii do Katalogu nie wskazano w zakresie literatury przedmiotu nowszych opracowań, zamykając ich merytoryczny wybór na cennym, ale popularnym opracowaniu zasłużonych księgoznawców z roku 1969. Nie zapominajmy też, iż to właśnie Karol Estreicher Senior w wykładach z lat sześćdziesiątych XIX wieku, które zatytułował: *Bibliografia ogólna, czyli o księgoznawstwo w ściślejszym znaczeniu* (w naszym poprawnym przekładzie, oddającym myśl oryginału: *On General Bibliography as a Specific Part of Bibliology*) dał podwaliny polskiej nauce o bibliografii.

- Siess-Krzyszkowski, S. (red.). (2014a). *Bibliografia Polska Estreicherów: Rama wydawnicza, studia i źródła*. T. I: Rama wydawnicza. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Siess-Krzyszkowski, S. (red.). (2014b). *Bibliografia Polska Karola i Stanisława Estreicherów*. T. xxxvi/2. *Dopełnienia i sprostowania* (Wydanie scalone). Zeszyt 1: A–G (wydanie 2, poprawione). Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Siess-Krzyszkowski, S. (red.). (2020). *Bibliografia Polska Karola i Stanisława Estreicherów*. T. xxxvi/3. *Dopełnienia i sprostowania* (Wydanie scalone). Zeszyt 2: H–Z (wydanie 2, poprawione). Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Siess-Krzyszkowski, S., Baran, A. (red.). (2022). *Bibliografia Polska Karola i Stanisława Estreicherów*. T. xxxvii: *Uzupełnienia z Archiwum Estreicherów*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Siess-Krzyszkowski, S., Gusiewa, O., Wielikodnaja, I., Havu, S. (red.). (2010). *Katalog starych druków Biblioteki Ordynacji Nieświejskiej Radziwiłłów. Druki polskie xvi–xviii w.*, <https://tinyurl.com/z88tzipm> 10.05.2026.
- Siess-Krzyszkowski, S., Wielikodnaja, I.L. (2005). *Polskie książki i rękopisy w zbiorach Biblioteki Naukowej Państwowego Uniwersytetu im. M.W. Łomonosowa w Moskwie / Польские редкие книги и рукописи в фондах Научной библиотеки МГУ им. М. В. Ломоносова*, перевод с польского А.С. Михайловский. Москва: Научная библиотека МГУ им. М.В. Ломоносова.
- Siess-Krzyszkowski, S., Walecki, W. (red.). (2010). *Libri separati. Inspiracje do badań nad starodrukami polskimi w bibliotekach Rosji, Białorusi, Ukrainy i Litwy*. Kraków: Collegium Columbinum.
- Siess-Krzyszkowski, S., Walecki, W. (red.). (2013). *Libri recogniti. Nowe inspiracje do badań nad starodrukami polskimi w bibliotekach Rosji, Białorusi, Ukrainy, Litwy i Finlandii*. Kraków: Collegium Columbinum.
- Walecki, W. (2018). *O roku ów! Obraz ruchu wydawniczego sprzed czterystu laty (1618) według Elektronicznej Bibliografii Estreichera (ЕВВЕ) i dalsze perspektywy badań*. W: *Sława z dowcipu sama wiecznie stoi...Prace ofiarowane pani Profesor Alinie Nowickiej-Jeżowej z okazji pięćdziesięciolecia pracy naukowej*. Red. M. Hanusiewicz-Lavallee, W. Pawlak. Lublin: Wydawnictwo KUL, s. 307–314.
- Walecki, W., Nastulczyk T., Siess-Krzyszkowski S. (red.). (2022). *Bibliografia Polska Estreicherów: Rama wydawnicza, studia i źródła*. T. II: *Libri Nostri Omnes: Studia i źródła*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Walecki, W., Podrezova, M.O., Polevščikova, O.V. (red.). (2012). *Польські стародруки з колекції університетської бібліотеки [в Одесі]: Каталог / Starodruki polskie ze zbiorów Biblioteki Uniwersyteckiej [w Odessie]: Katalog*. Odessa: Odeski Uniwersytet Narodowy.
- Walecki, W., Siess-Krzyszkowski, S. (2024). *On the Estreicher's Bibliography as a Research Tool and as a Historic Object*. W: *Never Finish(ed): The Vitality and Dynamics of Retrospective "National" Bibliographies for European Print Cultures to the Middle of the Nineteenth Century (CERL Papers xv)*. Ed. O. Tkachuk, M. Lefferts, C. Fabian. Wiesbaden: Verlag Publishers Harrassowitz, s. 83–89.

- Walecki, W., Żurawłowa, I. (red.). (2016). *Libri Descripti. Materiały Międzynarodowej Konferencji Naukowej „Opis edycji rzadkich i unikatowych”*. Charków, 16–19 września 2013 roku / Матеріали міжнародного науково-практичного Семінару “Експертиза рідкісних і цінних видань”. Харків, 16–19 вересня 2013 року, цінних видань”, Kraków: Collegium Columbinum.
- Woźniak-Kasperek, J., Jachimczyk, A. (2022). *Cytowania Bibliografii Polskiej Estreicherów w czasopiśmie polskich z lat 1996–2018*. W: *Bibliografia Polska Estreicherów: Rama wydawnicza, studia i źródła*. Red. S. Siess-Krzyszkowski. T. 1: *Rama wydawnicza*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, s. 107–132.

- **PROFESSOR DR. HABIL. WACŁAW WALECKI** is an emeritus professor at the Jagiellonian University. He has worked as an academic lecturer and researcher specialising in Polish medieval and early modern literature, as well as an editor and publisher. He is the author of 11 scholarly books, and numerous academic articles, and has prepared critical book editions of early literary works. He is the owner of the Collegium Columbinum publishing house. For two decades, he also served as head of the Research Centre of the Estreicher's Polish Bibliography. Under his supervision, a dozen volumes of the Estreicher's Polish Bibliography were fully edited. He developed the concept of the Electronic Database of the Estreicher's Bibliography (PEBBE), which was created by his team as an advanced reference tool for research into early Polish literature.
- **STANISŁAW SIESS-KRZYSZKOWSKI, MA**, is a retired scientific and technical staff member of the Research Centre for the Estreicher's Polish Bibliography at the Jagiellonian University. He edited the final five volumes of the Polish Bibliography covering the 15th–18th centuries. He has edited a number of catalogues of early printed *Polonica*, and authored scholarly articles on the history of the book and the history of Polish literature.